

บทที่ 1

บทนำ

พุทธศาสนาในประเทศไทย เป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคม มีความสัมพันธ์
เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธทั้งในทางจารีตประเพณีและวัฒนธรรมและมีบทบาทสำคัญต่อความ
เป็นอยู่ของประชาชนอย่างน้อยที่สุด 3 ประการคือ ประการแรก พุทธศาสนาเป็นพลังที่
สร้างบูรณาการของสังคม เป็นสถาบันที่ถ่ายทอด ปูทางฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคม
ช่วยส่งเสริมความรู้รัก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมและความเป็นชาติ ซึ่งในแง่
พุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมของชาวพุทธโดยตรง ประการที่สอง พุทธศาสนา
มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งในแง่
พุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม และประการสุดท้าย พุทธศาสนาไม่
เพียงแต่มีหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติด้านสุขภาพทางศีลธรรมเท่านั้น หากยังเกี่ยวข้องกับ
ความเสมอภาคกันในโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอีกด้วย

สภาพของเมือง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมือง เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจมานาน
เพราะความสัมพันธ์ซึ่งได้ต่อกันอยู่ระหว่างศาสนากับการเมือง เป็นปรากฏการณ์ทางธรรม-
ชาติที่เกิดขึ้นและต่อเนื่องตลอดเวลา ในอดีตก่อนที่อิทธิพลของแนวความคิดเกี่ยวกับระบบการ
เมืองสมัยใหม่ตามทัศนะของชาวตะวันตกจะแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยของภูมิภาค เอเชีย
ศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานอุดมการณ์หรือแนวทางทางการเมืองของผู้ปกครอง
การเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางอุดมการณ์และแนวทางการปกครอง จากศาสนา มาเป็นแนวทาง
ตามคตินิยมทางโลก เป็นผลมาจากการแผ่ขยายความคิดของตะวันตกและมีอิทธิพลอยู่ในช่วง
ของการขยายจักรวรรดินิยมตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 การเปลี่ยนฐานทางแนวความคิด
เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองจากฝ่ายศาสนาอยู่ฝ่ายบ้านเมือง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิด
ขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ศาสนามีได้สูญเสียบทบาทในทางการเมืองโดยสิ้นเชิง
เพียงแต่บทบาทของศาสนาในทางการเมือง เปลี่ยนแปรจากรูปเดิมมา เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง

การที่ศาสนายังคงมีบทบาททางการเมืองอยู่ ก็เพราะสังคมจะอยู่ได้ด้วยการค้ำจุนของกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมซึ่งมีที่มาจากศาสนา นอกจากนี้ศาสนายังเป็นรากฐานของกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีไว้สำหรับความคงอยู่ ความปกติและความเจริญของสังคม¹ ในอดีตและมีปัจจุบันศาสนาและจารีตนิยมยังคงเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของความชอบธรรม² ศาสนาจึงเป็นรากเง้าของวัฒนธรรม วิธีชีวิตของสังคมรวมตลอดถึงความเชื่อต่างๆ³ อันมีความเชื่อทางการเมือง เป็นอาทิ

ในสังคมพุทธ พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธ ในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งทางสังคม มีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ปัญหาและความ เป็นอยู่ของทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมโดยผ่านรวม นักสังคมศาสตร์ไทยหลายท่าน ได้พยายามศึกษาความเกี่ยวข้องกันระหว่างพุทธศาสนากับการเมือง เพื่ออธิบายถึงสัมพันธภาพระหว่างกันในด้านที่จะยังประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม เป็นต้นว่า งานค้นคว้าของศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ที่ได้กล่าวอ้างว่า แนวความคิดทางพุทธศาสนายอมรับลักษณะของความ เป็น เอกภาพและความเป็นสากลในสัมพันธภาพของมนุษย์ นั่นคือกระบวนการแห่งชีวิตภายในของบุคคลกับคุณค่าทางสังคม เป็น เรื่องของการแสวงหาแนวทางของคนและสังคม เพื่อให้บรรลุถึงการรู้จักตัวตนที่แท้จริง พุทธศาสนาจึงมีความหมายครอบคลุมถึงทางสังคมและการเมือง กฎแห่งกรรมมิใช่เป็นเพียงเรื่องของการเป็น

¹ โปรดศึกษารายละเอียดของความสำคัญของศาสนาได้จาก สมบูรณ์ สุขสำราญ พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๒ - ๓.

² Max Weber, The Theory of Social and Economic Organization (New York : Oxford University Press, 1947), p. 328.

³ Emile Durkheim, The Elementary Forms of the Religious Life, tr. by J.W. Swain (New York : Free Press, 1947), pp. 7-10.

เหตุและความเป็นผลของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ หากยังส่งผลกระทบไปถึงบรรดาเพื่อน
 มนุษย์อื่นๆ อีกด้วย⁴

ความคิดของศาสตราจารย์ เสน่ห์ มีความสอดคล้องกับของพระราชวรมุนีอย่างมาก
 พระราชวรมุนีมีความเห็นว่า พุทธธรรมมองเห็นชีวิตด้านในของบุคคลโดยสัมพันธ์กับคุณค่า
 ด้านนอกคือทางสังคมด้วย และถือว่าคุณค่าทั้งสองด้านนี้เชื่อมโยงต่อเนื่องถึงกัน ไม่แยกจาก
 กันแต่สอดคล้อง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน⁵ และการบำเพ็ญกรณียกิจทั้งของพระพุทธเจ้าและของ
 พระสาวก มีวัตถุประสงค์และขอบเขตที่กว้างขวางมาก คือเพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมี
 ความหมายแท้จริง⁶ ดังจะเห็นได้จากพระพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุข
 ของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล
 และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”⁷

ในความคิดของท่านพุทธทาสภิกขุแห่งสวนโมกขพลารามก็มีว่า คำสอนของพระ
 พุทธเจ้าเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชน ของสัตว์ทั้งหลาย ทั้งเทวดาและ
 มนุษย์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับคำว่า “การเมือง” อย่างยิ่ง โดยท่านเห็นว่าใจความ
 สำคัญของการเมืองคือการจัด การทำ ให้อันที่อยู่กันหลายๆ นั้นอยู่กันด้วยสันติสุข ด้วยความ

⁴ เสน่ห์ จามริก, “พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน”, ใน ก้าวต่อไปของสังคมไทย
 (กรุงเทพฯ : กรรมการนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า
 206-07.

⁵ พระศรีวิสุทธิโยธี, “พุทธธรรม”, ใน วรรณไวทยากร (พระนคร : โครงการ
 คำราทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2514), หน้า 187.

⁶ พระราชวรมุนี, พุทธธรรม (กรุงเทพฯ : ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2525), หน้า 4-5.

⁷ วินัยปิฎก, เล่ม 4, ข้อ 32, หน้า 37.

สงบสุขอย่างแท้จริง⁸ เมื่อคนหนุ่มมากมีปัญหา พระธรรมของพระพุทธเจ้าจะสามารถแก้ปัญหา
นั้นได้ อุบาสกและอุบาสิกาจึงควรสนใจ "การเมือง"

ดังนั้น เราจะสังเกตเห็นได้ว่า การศึกษาความเกี่ยวพันระหว่างพุทธศาสนาและ
สถาบันสงฆ์กับการเมืองและการมีความเชื่อทางการเมือง จึงมีความสำคัญอย่างมาก ที่เป็น
เช่นนี้เพราะว่าพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญของวิถีชีวิต สังคม การเมืองและวัฒนธรรม
ของประชาชนชาวไทยส่วนมาก (ประมาณร้อยละ 95)⁹ สถาบันที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการสืบ
ต่อและถ่ายทอดหลักการและหลักธรรมของพุทธศาสนาที่สำคัญก็คือสถาบันสงฆ์ นักวิชาการบาง
ท่านมีความเห็นว่า สถาบันสงฆ์จะคงมีอยู่และทำหน้าที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของโครงสร้าง
ส่วนรวมของสังคมไทย ในขณะที่สังคมการเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปและส่งผลกระทบต่อ
สถาบันสงฆ์ สถาบันสงฆ์จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับลักษณะของการเปลี่ยนแปลง รวม
ทั้งต้องสามารถแก้ไขหรือผ่อนคลายความขัดแย้งและความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในระหว่างการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย ถ้าหากสถาบันสงฆ์ไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ดัง
กล่าวแล้ว สังคมไทยโดยส่วนรวมอาจขาดสถานะสมดุลได้¹⁰ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง

⁸ พุทธศาสนิกชน, ธรรมะกับการเมือง (กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ, 2522).

หน้า 6-9.

⁹ กรมการศาสนา, รายงานการศาสนาประจำปี 2523 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
การศาสนา, 2524), หน้า 304.

¹⁰ เป็นคัมภีร์ที่สนะของ Norman Jacobs, Modernization without Develop-
ment : Thailand as an Asian Case Study (New York : Praeger, 1971);
and Somboon Suksemran, Buddhism and Politics in Thailand (Singapore :
Institute of Southeast Asian Studies, 1982).

สถาบันสงฆ์กับการ เมืองจึง เป็น เรื่องที่น่าศึกษาอย่างมาก

การวิจัย เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาหรือสถาบันสงฆ์กับการ เมือง ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาไว้แล้ว ซึ่งจากการสำรวจเอกสารทางการวิจัยพอที่จะ ประมวลได้ว่า การศึกษาพุทธศาสนาหรือสถาบันสงฆ์กับการ เมืองมี 3 แบบใหญ่ๆ คือ

1. การศึกษาว่าพุทธธรรม เป็น เรื่องของพระสงฆ์โดยเฉพาะหรือรวมไปถึง เรื่อง ของสังคมด้วย นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า พุทธธรรม เกี่ยวข้องกับ เรื่อง ทางธรรม (สำหรับบรรพชิต) และเรื่องทางสังคม (สำหรับคฤหัสถ์) พุทธศาสนาจึงมีความ สำคัญและสัมพันธ์กับสังคมอย่างแน่นนอน

11
ก็ไม่ได้สอนให้ประชาชนทุกคนไปนิพพานแต่ยัง สอนวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2. การศึกษาความสัมพันธ์และการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างพุทธศาสนากับการ เมือง ไทย โดยมุ่งในประเด็นที่ว่า ผู้ปกครองได้ใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็น เครื่องมือใน การสร้างวัฒนธรรมให้แก่การอ้างอิงอำนาจทางการเมืองของตน

11
ตัวอย่างเช่นผลงานของศาสตราจารย์เสนีย์ จามริก พระราชวรมุนีและพุทธศาส ติภพที่อ้างมาแล้ว รวมทั้งงานวิจัยของวิทย์ วิศทเวทย์, อนัตตาในพุทธปรัชญา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คิทธิวิทยา, 2523).

12
ตัวอย่างเช่น ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ลักษณะสำคัญของความคิดทางการเมือง", ใน ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2523), หน้า 18-19. สมบัติ จันทรวงศ์, "มหาชาติคำหลวง : ความหมายทางการเมือง", ใน ความ คิดทางการเมืองและสังคมไทย, หน้า 106-124. งานวิจัยของ ทินพันธุ์ นาคะตะ กระจาย อยู่ใน 4 บทความที่สำคัญ คือ "พุทธปรัชญากับพฤติกรรมในการบริหาร", วารสารพัฒนบริหาร ศาสตร์, 3 (มกราคม, 2506), 411-36 "พุทธปรัชญากับการเสริมสร้างผู้นำ", วารสาร สังคมศาสตร์, 4 (มกราคม, 2509), 1-10. "พระพุทธศาสนากับจริยธรรมในการบริหาร", วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 7 (มกราคม, 2510), 1-25 และ "จริยธรรมในการปกครอง", วารสารรวมคำแหง, 3 (มกราคม, 2520), 38-54. ชลธิรา กัสตอญ์, "ไตรภูมิพระร่วง",

๓. การศึกษากิจการภายในคณะสงฆ์และเหตุการณ์ของพระสงฆ์ที่มีบทบาทต่อ
 13
 ระบบการเมืองการปกครองของไทย

การศึกษาใน 2 แบบแรกมีส่วนส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านแนวความคิด วิธี
 การศึกษาและข้อมูลต่างๆ การศึกษาเหล่านี้ได้ให้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง
 หลักพุทธธรรมของสังคัมและระบบการเมืองไทยโดยส่วนรวม ส่วนการศึกษาในแบบที่ ๓
 เป็นการศึกษาค้นคว้าที่เจาะลึกเข้าไปในสถาบันสงฆ์ว่ามีเหตุการณ์ทางการเมือง เป็นอย่างไร ใน
 ขณะที่สถาบันสงฆ์ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองภาย
 นอก การศึกษาทั้ง ๓ แบบนี้มีลักษณะเป็นการศึกษาที่ฉายภาพรวมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธ
 ศาสนากับสังคัมและการเมือง ระหว่างสถาบันสงฆ์กับหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและ
 สังคมและระหว่างพระสงฆ์กับการเมือง อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่กล่าวมานั้นยังไม่ได้
 สืบค้นความถี่ความถี่ของพระสงฆ์ที่มีต่อแนวความคิดและรูปแบบทางการเมืองการปกครอง
 ดังนั้นการศึกษาในเรื่องความเชื่อของพระสงฆ์ในทางการเมือง น่าจะมีประโยชน์ต่อการขยาย
 ภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับสถาบันทางการเมืองให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

(12 คอ) ในวรรณคดีของปวงชน (พระนคร : ฝ่ายวิชาการ ศ.จ.บ., 2517). และ
 S.J. Tambiah, Buddhism and the Spirit Cults in Northeast Thailand
 (Cambridge : Cambridge University Press, 1970). and World Renouncer
and World Conqueror : A Study of Buddhism and Polity in Thailand
Against a Historical Background (Cambridge : Cambridge University .
 Press, 1976).

13

เช่น Somboon Suksamran, Political Buddhism in Southeast Asia
: The Role of the Sangha in the Modernization of Thailand (London : C.
 Hurst and Company, 1977). and Buddhism and Politics in Thailand.

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ เป็นการศึกษา รวมไปถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองด้วย ซึ่งโดยทั่วไปมาจากทั้งภายนอกและภายในสถาบันสงฆ์ เฉพาะการศึกษานี้จะเน้นปัจจัยภายในสถาบันสงฆ์เป็นหลัก ปัจจัยที่ว่านี้มีอยู่ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านความเชื่อในหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งเรียกว่า "ความเชื่อทางพุทธศาสนา" และปัจจัยด้านการดำรงชีวิตในสมณเพศ ซึ่งเรียกว่า "สถานภาพในสถาบันสงฆ์"

เมื่อการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาไม่สามารถตอบคำถามที่ว่า พระสงฆ์ไทยมีความเชื่อทางการเมืองอะไรบ้าง และสถานภาพในสถาบันสงฆ์อะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ ผู้วิจัยซึ่งเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเรื่องนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ถูกครอบงำโดย เกลาคำขวัญจริยธรรมของพุทธศาสนา โดยผ่านทางสื่อแห่งการอบรมกล่อมเกลาดังกล่าว เฉพาะสถาบันพุทธศาสนามีชื่อที่เป็นรูปธรรมคือ พระสงฆ์ เราอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ชีวิตของคนไทยนับตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชราต่างได้รับพุทธจริยธรรมมาบ้างน้อยบ้างตามวัยอันเหมาะสม เมื่ออยู่ในวัยเล่าเรียน นักเรียนจะได้รับการอบรมพุทธจริยธรรมมากขึ้นเป็นลำดับขึ้น จนเมื่อเข้าอุปสมบทเพื่อบวชเรียนในสถาบันสงฆ์ การอบรมพุทธธรรมจะเข้มข้นขึ้นอย่างมาก ในช่วงชีวิตที่เป็นพระภิกษุ ถ้าพระสงฆ์ยังจำพรรษานานเท่าใด ก็ยิ่งได้รับการเรียนรู้ในพุทธธรรมเพิ่มขึ้น และภายในสถาบันสงฆ์ พระสงฆ์จะมีความเชื่ออย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ทางสังคมของพระสงฆ์ต่างสถานภาพว่าจะได้รับในรูปแบบใดและได้รับอย่างไร ปัจจัยภายในสถาบันสงฆ์มีหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ แต่จากการศึกษาเบื้องต้นทำให้มีความเชื่อว่าหลักพุทธธรรมและสถานภาพของพระสงฆ์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เฉพาะสถานภาพของพระสงฆ์ ผู้วิจัยมีความเชื่อเบื้องต้นว่า สถานภาพด้านนิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปริยัติศึกษาและพรรษา น่าจะเป็นสถานภาพที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่พึงตรวจสอบความถูกต้องให้แน่ชัด

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นคว้าว่า พระสงฆ์มีความเชื่อทางพุทธศาสนาและมีความเชื่อทางการเมืองอย่างไร ความเชื่อทางพุทธศาสนาและสถานภาพของพระสงฆ์

อิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการกำหนดความ เชื่อทางการ เมืองหรือไม่อย่างไร รวมทั้งสถาน ภาพในสถาบันสงฆ์ เป็น เงื่อนไขที่ทำให้ความ เชื่อทางพุทธศาสนาและความ เชื่อทางการ เมือง มีความสัมพันธ์กันในลักษณะผันแปรไปอย่างไร วัดอุประสงค์ทั้งหมดนี้จะเป็นค่าตามสำหรับการ นำทางการทำวิจัยในลำดับถัดไป

การวิจัยนี้มีข้อจำกัดอยู่เพียงการศึกษาความ เชื่อทางพุทธศาสนาความ เชื่อทางการ เมืองและสถานภาพในสถาบันสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความ เชื่อทางการ เมืองของพระ สงฆ์ในกรุงเทพมหานคร เท่านั้น เนื่องจากมีความจำกัดด้านงบประมาณการวิจัยและการ บริหารการวิจัยในด้านพื้นที่ พื้นที่ของการวิจัยนี้จึงกำหนดเฉพาะ 1 ใน 4 ของภาคคณะสงฆ์ ที่ 1 (ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทร- ปราการ) โดยจะเลือกเฉพาะวัดที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งครอบคลุมเขตการปกครอง *24 เขต มีวัดทั้งหมด 3๑๑ แห่ง เป็นวัดคหณิกาย 366 แห่ง และวัดธรรมยุต 33 วัด มีพระสงฆ์ประมาณ 17,307 รูป ดังมีข้อมูลอย่างละเอียดอยู่ในตารางที่ 1

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 -- ต่อ

ชนิดของวัด	ปี กาย	พระนครชั้นใน									พระนครชั้นกลาง						พระนครชั้นนอก						รวม					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21		22	23	24		
2. วรวิหาร	ม	6						1	2	4	2	6	3		1		1		1		1			27				
"	ธ	1					1			1	1					1								5				
3. สามัญ	ม	1					1		1	2		2	2			1								10				
"	ธ	2																						2				
วัดราษฎร์	ม	3	7	3	5	3	-	4	3	16	6	4	25	8	18	21	18	12	14	25	9	25	11	13	12	296		
"	ธ			1	1	1						2	1	4		1		1	1	1		1			15			
สำนักสงฆ์	ม															1	3		1					2	7			
"	ธ																						1		1			
รวม		21	10	6	6	3	7	5	8	2	5	13	5	4	30	9	23	22	24	16	15	30	4	28	12	14	14	399
		91 วัด									191 วัด						117 วัด											

ที่มา : ดัดแปลงมาจากกรมการศาสนา, วัดหัวพระราชอาณาจักร พ.ศ. 2521 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2522), หน้า 10-32. และกรมการศาสนา, สังคม 22 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2523), หน้า 29-30.

หมายเหตุ : เขตการปกครองในตารางมีดังนี้

พระนครชั้นใน	พระนครชั้นกลาง	พระนครชั้นนอก
1. พระนคร	10. บางกอกใหญ่	18. บางกะปิ
2. ป้อมปราบศัตรูพ่าย	11. บางกอกน้อย	19. บางขุนเทียน
3. ปทุมวัน	12. ภาษีเจริญ	20. ท้องนวม
4. พญาไท	13. ราษฎร์บูรณะ	21. คลองจั่น
5. ห้วยขวาง	14. พระโขนง	22. ลาดกระบัง
6. สัมพันธวงศ์	15. ยานนาวา	23. มีนบุรี
7. บางรัก	16. ดุสิต	24. ท้องจอก
8. คลองสาน	17. บางเขน	
9. ธนบุรี		

นอกจากนี้ เหตุผลในการกำหนดพื้นที่กรุง เทพมหานคร เป็น เขตการวิจัยยังมีอีกหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก กรุง เทพมหานคร เป็น เขตพุทธศึกษาจึงมีพระสงฆ์จากต่างจังหวัด เข้ามา เริ่มปฏิบัติธรรมในกรุง เทพมหานคร เป็นจำนวนมาก และที่จำพรรษาประจำก็มีอีกจำนวนหนึ่ง ประการที่สอง กิจกรรมทางการเมืองบางอย่างของคณะสงฆ์ได้เกิดขึ้นในกรุง เทพมหานคร สมาคมสำคัญๆ ของพระสงฆ์ก็ตั้งอยู่ในกรุง เทพมหานคร พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ในระดับพระสังฆาธิการต่างๆ ส่วนใหญ่จำพรรษาอยู่ตามวัดในกรุง เทพมหานคร และพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ชั้นต่างๆ มีอยู่ในกรุง เทพมหานคร เกือบครบถ้วน ประการที่สาม กรุง เทพมหานคร มีชนิดของวัดอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก โท ตริ ทุกชนิด วัดราษฎร์ และสำนักสงฆ์ จึงสามารถเป็นตัวแทนของวัดได้ทั้งประเทศ และประการสุดท้าย วัดในกรุง เทพมหานครกระจัดกระจายอยู่ใน 24 เขตการปกครอง โดยอยู่ในเขตพระนครชั้นใน ๑1 วัด เขตพระนครชั้นกลาง 191 วัด และเขตพระนครชั้นนอก 117 วัด ซึ่งถ้ามีการจัดสภาพทางสังคมแล้ว จะพบว่ามียุทธลักษณะแตกต่างกันพอสมควรดังนี้

1. เขตพระนครชั้นใน มีวัดอยู่หนาแน่นมาก คือ วัด 1 แห่งต่อพื้นที่ 0.75 ตารางกิโลเมตร ภิกษุ 1 รูปต่อพลเมือง 384 คน และเฉลี่ยวัดละมีพระสงฆ์ 54 รูป ในเขตนี้ไม่มีพื้นที่เหลือพอที่จะนำไปสร้างวัดได้อีกต่อไป ประชาชนส่งบุตรหลานเข้าบรรพชาอุปสมบทไม่มากนัก สภาพสังคมของเขตนี้มีลักษณะเป็นชุมชนหนาแน่น (urban) ซึ่งต้องแข่งขันกันทำมาหากิน เวลาส่วนใหญ่ของบุคคลจึงหมดไปกับการทำมาหากินเลี้ยงชีพ
2. เขตพระนครชั้นกลาง มีวัดอยู่หนาแน่นเช่นเดียวกับ เขตแรก คือ วัด 1 แห่งต่อพื้นที่ 2.16 ตารางกิโลเมตร ภิกษุ 1 รูปต่อพลเมือง 281 คน และเฉลี่ยวัดละมีพระสงฆ์ 46 รูป สภาพสังคมของเขตนี้มีลักษณะ เป็นชุมชนหนาแน่นและวัดหนึ่งๆ ยังมีพระภิกษุมากเกินไป แต่เนื่องจากมีพื้นที่น้อยจึงไม่อาจจะสร้างวัดใหม่เพิ่มขึ้นได้อีก
3. เขตพระนครชั้นนอก มีวัดไม่ค่อนหนาแน่น คือ วัด 1 แห่งต่อพื้นที่ 8.56 ตารางกิโลเมตร ภิกษุ 1 รูปต่อพลเมือง 162 คน และเฉลี่ยวัดละมีพระสงฆ์ ๑1 รูป ชุมชนในเขตนี้กำลังขยายออกและมีที่ดินพอที่จะสร้างวัดเพิ่มขึ้นได้ การบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตรยังอยู่ในเกณฑ์ที่อาจส่งเสริมให้เพิ่มมากขึ้นได้ สภาพสังคมทั่วไปมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท คือ มีความหนาแน่นพลเมือง 1 คนต่อพื้นที่ 1,507.3 ตารางเมตร (ไปลดดูความหนาแน่นของชุม-

ชน 3 เขตนี้เทียบกับจังหวัดตัวอย่างที่ตามมาได้จากตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความหนาแน่นระหว่างพื้นที่ : พท.เมือง : วัด : พระสงฆ์

เขตจังหวัด	พื้นที่/ตร.กม.	พท.เมือง	วัด	พระสงฆ์	วัด : พื้นที่	พระสงฆ์ : พท.เมือง	วัด : พระสงฆ์
	ก	ข	ค	ง	ก ค	ข ง	ง ค
เขตพระนครชั้นใน	68.09	1,863,813	91	4,354	0.75	384	54
เขตพระนครชั้นกลาง	496.29	2,470,709	191	6,803	2.61	261	46
เขตพระนครชั้นนอก	1,002.37	664,983	117	3,850	0.55	162	31
นครปฐม	2,177.77	552,758	179	5,112	12.17	108	28
ราชบุรี	5,120.12	632,769	355	6,786	14.42	93	19
พิษณุโลก	9,701.06	703,000	273	2,408	35.54	292	9

ที่มา : รายงานการศาสนา ประจำปี 2522, หน้า 29.

เมื่อนำ เขตพระนครทั้งสามชั้นไป เทียบอัตราส่วนเฉลี่ยความหนาแน่นกับต่างจังหวัด จะพบค่าความแตกต่าง ในลักษณะที่ เขตพระนครชั้นนอกมีความหนาแน่นเชิงไปทาง เขตชนบท มากกว่า เขตพระนครชั้นในและชั้นกลาง แสดงว่าแม้จะศึกษาเฉพาะวัดในกรุงเทพมหานคร ก็จะได้วัดทั้งประเภทที่อยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท-เมือง และค่าความแตกต่างนี้จะมี ความสำคัญต่อการจัดตัวอย่างในบทที่ 2

กรอบของแนวความคิด

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อทางการเมือง ของพระสงฆ์ รวมตลอดไปจนถึงสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์ที่มีผลต่อการกำหนดความเชื่อทางการเมืองนั้น เราจำเป็นต้องเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับกรอบของแนวความคิดในเรื่องพุทธธรรม สถานภาพในสถาบันสงฆ์และความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์

พุทธธรรม

พุทธธรรม เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวาง¹⁴ แต่เฉพาะในการวิจัยนี้ พุทธธรรมจะหมายถึงคำสิ่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกซึ่งประกอบด้วย พระวินัย พระสูตรและพระอภิธรรม โดยเฉพาะคำสิ่งสอนในพระสูตรที่มีความสำคัญในแง่ที่ว่า พระสูตร เป็นที่ของรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นพุทธวจนะอย่างแน่นอน ที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนแก่ชนต่างชั้น ต่างกาลและโอกาสเป็นในรูปคำสมทนาได้ดอบบ้าง ถ้อยบรรยายพิสดารบ้าง เป็นรูปภาคาถาบ้าง ร้อยแก้วล้วนบ้าง ผสมร้อยแก้วกับร้อยกรองบ้าง ส่วนพระวินัยนั้น เป็นลักษณะแห่งปฏิบัติที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ล้วนๆ และพระอภิธรรมก็เป็นการอธิบายหลักธรรมต่างๆในพระสูตรอีกครึ่งหนึ่ง¹⁵ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรได้มีการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ จุดหมายปลายทางอันประเสริฐของมนุษย์และมาราวีที่ที่จะนำไปสู่จุดนั้น จึงนับว่าเป็นพุทธธรรมที่อธิบายถึงหลักคำสอนอันเป็นแก่นของพุทธศาสนาครบถ้วน เมื่อมีการวิเคราะห์ปัญหาชีวิตตามแนวพุทธศาสนานักวิชาการมักอ้างพระสูตร เป็นหลัก¹⁶ การศึกษาความเชื่อในพุทธธรรมของพระสงฆ์ จึงจำกัดอยู่ในพระสูตร เป็นหลักและพิจารณาพระวินัย เป็นรอง

* พุทธธรรมนั้นมีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้า เชื้อทางการ เมืองของพระสงฆ์ในแง่ที่ว่า พุทธธรรมเป็นหัวใจและรากเหง้าของพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีลักษณะเป็นนามธรรม แต่ก็ เป็นนามธรรมที่ครอบคลุมวิถีชีวิตของพระสงฆ์ พุทธธรรมจึงเป็นเงื่อนไขของการก่อให้เกิด

14

พระราชวราวุฒิ, พุทธธรรม (กรุงเทพฯ : อรรณพสถานจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2525), พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะกับการเมือง (กรุงเทพฯ : อรรณพสถานจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2525) และ สมเด็จพระญาณสังวร (สุวตฺ ญาณ), หลักพระพุทธศาสนา (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2522).

15

สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2524), หน้า 1-25.

16

วิทย์ วิสทเวทย์, อนัตตาในพุทธปรัชญา, หน้า 7-8.

ความเชื่อต่างๆ ได้ รวมถึงความเชื่อทางการ เมือง

การศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์เป็นการศึกษากลุ่มทัศนคติของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธธรรม (โดยเฉพาะที่ปรากฏในพระสูตร) ว่ามีมากน้อยเพียงใด ความมากน้อยของความเชื่อนี้มีได้หมายความว่าถึงความเข้มของความเชื่อในพุทธธรรม แต่หมายถึงจำนวนหลักธรรมย่อยในพุทธธรรม ซึ่งพระสงฆ์แต่ละรูปมีความเชื่อที่แตกต่างกัน เมื่อรวบรวมความเชื่อในหลักธรรมย่อยเข้าด้วยกัน ย่อมพบปริมาณความเชื่อในพุทธธรรมที่แตกต่างกันได้

หลักธรรมย่อยในพุทธธรรมที่กล่าวมานั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์ และเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของมนุษย์โดยตรง ทั้งด้านปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล ในด้านปัจเจกบุคคล พุทธธรรมสอนในเรื่องดังนี้

1. ปริยัจจ เป็นหลักธรรมแห่งความรู้แจ้งในความจริงอันประเสริฐ 4 ประการคือ 17

ทุกข์ กระบวนการแห่งชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ทั้งทางร่างกาย (เกิด แก่ เจ็บ ตาย) และทางจิตภาพ (ความไม่สมปรารถนา ความพัดพราก) ซึ่งก่อให้เกิดทุกข์

สมุทัย สาเหตุแห่งการเกิดความทุกข์มาจากกามตัณหา (ความอยากได้ อยากมี) ภวตัณหา (ความอยากให้อยู่ในสภาพเดิม) และวิภวตัณหา (ความอยากให้มันหมดไปหรืออยากหนีให้พ้นจากสภาพเดิม)

นิโรธ การดับตัณหาทั้ง 3 ซึ่งจะต้องค่อยๆ ดับ เป็นลำดับขั้นทั้งหมดมี 8 ขั้น เรียกว่า มรรค 8

มรรค คือวิถีทางไปสู่ความดับทุกข์มี 8 ทาง ได้แก่ เห็นชอบ คำวิชอบ เจริญชอบ ทำการงานชอบ เคารพวิชอบ พยายามชอบ ตั้งสติชอบและตั้งใจชอบ

วิถีทางแห่งความดับทุกข์ 8 ประการนี้ทำให้พระสงฆ์เกิดไตรสิกขา คือ สิด สมาธิ และปัญญา ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรู้แจ้งในชีวิตอย่างมีเหตุมีผล

2. เบญจขันธ์ เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับการอธิบายถึงองค์ประกอบของชีวิตว่าประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูปธรรมและส่วนที่เป็นนามธรรม รวมเรียกว่า "นามรูป" นามรูปประกอบด้วยส่วนย่อยๆ 5 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นร่างกาย (รูป) ส่วนที่รับรู้ผ่านอายตนะทั้ง 6 (วิญญาณ) ส่วนที่เน้นความรู้สึกว่าสุข ทุกข์หรืออุเบกขา (เวทนา) ส่วนที่กำหนดหมายรู้อะไรหนึ่งสิ่งใด โดยการแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นอะไร (สัญญา) และส่วนที่ปรุงแต่งจิต

หรือส่วนที่กระตุ้นให้มนุษย์กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (สังขาร)¹⁸ หลักธรรมเกี่ยวกับ เบญจขันธ์¹⁹ เป็นหลักธรรมเสริมอธิบายในแง่ที่ว่า พุทธศาสนาวินัยเคร่งครัดห้ามมนุษย์จากแง่มุมฐานที่ สุด โดยพิจารณาว่า เมื่อเบญจขันธ์เกิดขึ้น ความเป็นตัวตนย่อมเกิดขึ้น (อนัตตตา) เมื่อ มีตัวตน มนุษย์ย่อมทุกข์ได้สุขได้ตลอดเวลา การพิจารณา เบญจขันธ์จึง เป็นการศึกษา สาเหตุแห่งกระบวนการของชีวิตขั้นต้นที่สุด

๑. ไตรลักษณ์ เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับสามัญลักษณะ ของสรรพสิ่งว่ามี ๓ ประการ คือความไม่เที่ยงแท้ (อนิจจตา) ความทนอยู่ไม่ได้ (ทุกขตา) และความไม่มีตัวตนที่แท้ จริง (อนัตตตา)¹⁹ ความเข้าใจในไตรลักษณ์เป็นความเข้าใจในเหตุผลของกฎธรรมชาติ เกี่ยวกับการกลายสภาพจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งในสิ่งเดียวกัน เป็นต้นว่า คนเป็น อนิจจตา คือมีความไม่เที่ยงแท้ ย่อมมีสภาพเป็นทารก เด็ก วัยรุ่น วัยกลางคน วัยชรา และตายไปในที่สุด เป็นธรรมดา การที่คนกลายสภาพจากทารกไปสู่วัยชรา เพราะ เป็นทุกขตา คือร่างกายของคนไม่มีความสุขในตัวเอง จึงทนอยู่ไม่ได้ ต้องกลายสภาพไปเป็นลำดับ และการที่คนกลายสภาพจากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่ง เพราะ เป็นอนัตตตา คือ ความไม่มีตัวตนที่ แท้จริง

๔. กรรม พุทธศาสนาสอนเรื่องกรรมว่าใครทำอะไรก็จะได้รับผลอย่างนั้น ใคร จะเป็นอย่างไรในปัจจุบันย่อม เป็นผลมาจากการกระทำของเขาในอดีต ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น ย่อมมีเหตุปัจจัย ไม่มีอะไรเกิดขึ้นลอยๆ กรรมจึงมีความสัมพันธ์กับวิบาก กรรมเป็น การกระทำ วิบาก เป็นผลของการกระทำ ผู้ทำดีย่อมได้ดี ผู้ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ผู้ใดเชื่อ เรื่องกรรม ผู้นั้นย่อมต้องมีความหวังในชีวิต²⁰ และ เป็นผู้ที่ดีนอยู่เสมอ

ในด้านกลุ่มบุคคลหรือสังคมการเมือง พุทธธรรมสอนเรื่องดังนี้

1. หลักการปกครอง หลักธรรมในพุทธศาสนาเน้นหลักการปกครองโดยยึด

¹⁸ พระไตรปิฎก. เล่ม 12, หน้า 350-359.

¹⁹ พระไตรปิฎก. เล่ม 10, หน้า 1-6.

²⁰ พระไตรปิฎก. เล่ม 9, หน้า 319.

ธรรมะ เป็นใหญ่หรือธรรมมาธิปไตย²¹ ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักการที่ยึดว่านางเป็นใหญ่ หลักการปกครองโดยธรรมนี้เน้นหลักธรรม การให้ความ เป็นธรรมแก่ผู้ได้ปกครอง (จักรวรรดิ-²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷ ¹³²⁸ ¹³²⁹ ¹³³⁰ ¹³³¹ ¹³³² ¹³³³ ¹³³⁴ ¹³³⁵ ¹³³⁶ ¹³³⁷ ¹³³⁸ ¹³³⁹ ¹³⁴⁰ ¹³⁴¹ ¹³⁴² ¹³⁴³ ¹³⁴⁴ ¹³⁴⁵ ¹³⁴⁶ ¹³⁴⁷ ¹³⁴⁸ ¹³⁴⁹ ¹³⁵⁰ ¹³⁵¹ ¹³⁵² ¹³⁵³

ประณีประนอม (สิงคาลกสูตร)³² ความอาวุโสแห่งพระรथा (เสนาสนะวินยณะ)³³ ความเท่า
 34 35
 เทียมกันโดยกำเนิด (อัครคัมภีร์สูตร) ความเท่าเทียมกันทางคุณธรรม (อุฎฺฐเวถวารค)
 36
 ความเท่าเทียมกันทางความรู้และความประหฤติ (อัมพหฺกฐสูตร) และความเท่าเทียมกัน
 37
 ทางปัญญา (โศภะหัทฺตสูตร)

๑. วิธีการดำรงชีวิต ทศกัธธรรมในพุทธศาสนาเน้นวิถีชีวิตที่มีธรรม กล่าว
 คือ เป็นมนุษย์ต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น (อุฏฺฐกัณฺธสูตรและเอกราชจริยา)³⁸ การทำการค้าขาย
 39 40
 ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (อุปาสากวารค) การมีจิตใจกว้างขวาง (เดวิชชสูตร) ความ
 41 42
 ถ่อมตน (วิมังสกสูตร) การมีความรับผิดชอบ (ปัตตกัมมวารค) การมีธรรมะ (ธรรมะ

32 พระไตรปิฎก, เล่ม 11, หน้า 302.

33 พระไตรปิฎก, เล่ม 4, หน้า 269.

34 พระไตรปิฎก, เล่ม 11, หน้า 352.

35 พระไตรปิฎก, เล่ม 21, หน้า 521.

36 พระไตรปิฎก, เล่ม 9, หน้า 295.

37 พระไตรปิฎก, เล่ม 9, หน้า 293.

38 พระไตรปิฎก, เล่ม 9, หน้า 301. และเล่ม 33, หน้า 645.

40 พระไตรปิฎก, เล่ม 9, หน้า 313.

41 พระไตรปิฎก, เล่ม 12, หน้า 409.

42 พระไตรปิฎก, เล่ม 21, หน้า 525.

ของศฤงคาร⁴³) ความไม่หลงในโลกธรรม⁴⁴ ความเป็นพลเมืองดี (ดีปฏิริยธรรม)⁴⁵ ความ
 ขยันหมั่นเพียร (ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์)⁴⁶ และความสะอาดและ เกรงกลัวต่อบาป (ทิริและ
 ใจดีปปะ)⁴⁷

พุทธธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมของพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานที่พระสงฆ์ควร
 จะ เชื่อ เพราะพระสงฆ์ได้รับการอบรมสั่งสอนในหลักธรรมเหล่านี้อยู่แล้วไม่โดยปริยัติศึกษา
 ก็โดยการถือปฏิบัติในพระอุปัชฌาย์⁴⁸ ส่วนพระภิกษุรูปใดจะมีความ เชื่อในพุทธธรรมมากน้อย
 เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ การ เรียนรู้ในแต่ละสถานภาพภายในสถาบันสงฆ์เป็นหลัก เพราะสถาบัน
 สงฆ์จะเป็น เบ้าหลอมหล่อที่หล่อหลอมให้พระสงฆ์ ผู้จะสืบต่อและถ่ายทอดพุทธธรรม มี
 ความ เชื่อทางพุทธศาสนาอย่างมากที่สุด

สถานภาพภายในสถาบันสงฆ์

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่เก่าแก่ของสังคมไทย ความเก่าแก่ของสถาบันสงฆ์เป็น
 สิ่งบ่งบอกถึงความสำคัญของสถาบันแห่งนี้ และยิ่งบ่งบอกถึงศักยภาพแห่งการปรับปรุงตนเอง

⁴³ พระไตรปิฎก, เล่ม 21, หน้า 527.

⁴⁴ พระไตรปิฎก, เล่ม 23, หน้า 158.

⁴⁵ พระไตรปิฎก, เล่ม 14, หน้า 112.

⁴⁶ พระไตรปิฎก, เล่ม 23, หน้า 294.

⁴⁷ พระไตรปิฎก, เล่ม 20, หน้า 65.

⁴⁸ ภิกษุที่อุปสมบทมาแล้วไม่ถึง 5 พรรษา ต้องถือปฏิบัติ ก็ต้องมีภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง
 เป็นอุปัชฌาย์คอยดูแลตักเตือนแนะนำ ภิกษุที่ถือปฏิบัติในอุปัชฌาย์ เรียกว่า ผู้อยู่ร่วมด้วย (สทธิ
 วิหาริก) ส่วนภิกษุที่ถือปฏิบัติในอาจารย์ เรียกว่า ผู้อยู่ในสำนัก (อันเขวาสิก)

ให้เข้ากันได้กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองภายนอกสถาบันสงฆ์ บังคับที่อยู่ภายในสถาบันสงฆ์จึง เป็นบังคับที่มีความสำคัญต่อสถานภาพของพระสงฆ์ภายในวัด สถานภาพเหล่านี้เป็นสถานภาพ เก่าแก่ที่ได้รับการพัฒนาในการจัดช่วงขึ้นมาตั้งแต่อดีต การ จัดช่วงขึ้นภายในสถาบันสงฆ์ที่เก่าแก่ที่สุดมีอยู่ 5 ประเภท คือ นิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ การปริยัติศึกษาและพรรษา ⁴⁹ จากการศึกษาทางสังคมวิทยาได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การจัดช่วงขึ้นในสถาบันสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์ที่เป็นพระสามัญกับพระสงฆ์ที่มีฐานะตำแหน่งชั้น สูง มีแบบชีวิต (Life Style) ต่างกัน ความแตกต่างนี้จะเห็นได้ชัดเจนเมื่อเทียบเคียง แบบชีวิตของกลุ่มพระสงฆ์ที่มีช่วงขึ้นแตกต่างกันมากๆ เป็นต้นว่าพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงกับพระ สงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ต่ำ เมื่อแบบชีวิตแตกต่างกันตั้งที่อยู่ร่วมสถาบันสงฆ์เดียวกัน ย่อมเป็นสิ่งที่ น่าจะทำให้พระสงฆ์มีความ เชื่อทั้งทางพุทธศาสนาและทางการเมืองที่แตกต่างกันไปด้วย ดัง นั้น สถานภาพในสถาบันสงฆ์ที่น่าจะมีอิทธิพลต่อความ เชื่อทางพุทธศาสนาและความ เชื่อทาง การเมืองของพระสงฆ์ไทยจึงได้แก่ นิกาย สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปริยัติศึกษาและ พรรษา และสาเหตุที่ทำให้เชื่อว่า สถานภาพเหล่านี้เป็นสถานภาพสำคัญกว่าสถานภาพอื่นๆ ภายในสถาบันสงฆ์ก็คือ เป็นสถานภาพที่เก่าแก่สืบทอดกันมานานและได้รับการจัดช่วงขึ้นจน เกิดความแตกต่างในแบบชีวิต

การจัดช่วงขึ้นของแต่ละสถานภาพในสถาบันสงฆ์มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

1. นิกาย การแบ่งนิกายภายในสถาบันสงฆ์มีมาตั้งแต่ประมาณ 100 ปี หลัง พุทธปรินิพพาน โดยมีหลักเกณฑ์แห่งการแบ่งอยู่ที่ฝ่ายหนึ่งไม่ยอม เปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัย (เถรวาท) และอีกฝ่ายหนึ่งยอมให้มีการ เปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยได้ตามการ เปลี่ยนแปลง ทางสังคม (มหาสังฆิกวาท) พุทธศาสนาในประเทศไทยรับนิกายเถรวาทมาจากคณะสงฆ์ สังฆา และสืบต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน นิกายเถรวาทของคณะสงฆ์ไทยจึง เป็นแบบสังฆาเรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้เกิดนิกายเถรวาท

⁴⁹

สัญญา ัญญาวิวัฒน์, "การจัดช่วงขึ้นในหมู่สงฆ์ไทย", วารสารสังคมศาสตร์,

แบบมอญขึ้นมาอีกนิกายหนึ่งเรียกว่า ธรรมยุติกนิกาย ส่วนคณะสงฆ์เดิม เรียกว่า มหานิกาย

ทั้งสองนิกายนี้มีแบบชีวิตที่แตกต่างกันพอสมควร เริ่มตั้งแต่การแยกกันอยู่คนละวัด เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนแล้ว วัดธรรมยุตส่วนใหญ่อยู่ในเขตพระนครชั้นในและชั้นกลาง มากกว่าวัดมหานิกาย และเป็นวัดประเภทอารามหลวงประมาณร้อยละ 60 ของวัดธรรมยุต ทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะวัดธรรมยุตมีประวัติความเป็นมาว่าเป็นวัดเจ้านาย มาก่อน พระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต จึงเป็นพระสงฆ์ที่มีลำดับพระสังฆาธิการและสมณศักดิ์สูง และอยู่ในฐานะที่ปกครองพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายมาตลอด

นอกจากจะแตกต่างในด้านที่ตั้งของวัดและความมีสถานภาพสูงในสถาบันสงฆ์แล้ว พระสงฆ์ทั้งสองนิกายนี้ยังไม่ยอมรับสังฆกรรมกันด้วย เพราะพระธรรมยุต เน้นหนักไปในทาง พระวินัย ในเมื่อยังไม่ทราบว่าพระมหานิกายมีข้อวัตรปฏิบัติอย่างไร ย่อมไม่อาจรับรองได้ว่าพระสงฆ์รูปใดมีศีลบริสุทธิ์ จึงไม่ยอมรับสังฆกรรมในเรื่องการอุปสมบท ตลอดจนไปจนถึง การสวดมนต์ เพราะพระธรรมยุตสวดมนต์แบบมอญ (ภาษามาลี) ส่วนพระมหานิกายสวดมนต์ ทำนองสังโยคแบบไทย การมีวัตรปฏิบัติไปคนละแบบ ทำให้แบบชีวิตสงฆ์ของทั้งสองนิกายนี้มีลักษณะแตกต่างกัน ส่วนความแตกต่างภายนอกที่เห็นได้ชัดคือการห่มผ้า พระมหานิกายห่มคลุม มีดลูกบวมไปทางซ้าย เวลาทำวัตรสวดมนต์จะห่มคองคือจับจีวรซ้อนสังฆาฏิ แล้วคาดรัดประคดออก ส่วนพระธรรมยุตห่มแหวก ม้วนจีวรไปทางขวา ไม่ห่มคอง เพียงห่มเดวียงมำ หาดสังฆาฏิไว้เฉยๆ โดยไม่ใช้รัดประคด นอกจากนั้นพระธรรมยุตไม่ยอมใส่รองเท้า ออกนอกวัด ไม่จับต้องเงินทอง ส่วนพระมหานิกายทำในสิ่งตรงกันข้าม ⁵⁰ ความแตกต่างที่สำคัญที่สุด เห็นจะได้แก่การจัดระบบการศึกษาปริยัติธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งย่อมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังความเชื่อทางพุทธศาสนาและทางการ เมืองที่แตกต่างกันไปด้วย

* 2. พระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการจะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับรูปการปกครองคณะสงฆ์ ในประวัติการ

50

ส.ศิวรักษ์, "ธรรมยุติและมหานิกาย", สังคมศาสตร์ปริทัศน์, ฉบับพิเศษ

4 (สิงหาคม, 2509), หน้า 79-84.

51 *
 ปกครองคณะสงฆ์ที่ผ่านมา รูปการปกครองคณะสงฆ์มัก เปลี่ยนแปลงคล้อยตามการปกครอง
ของบ้านเมือง เมื่อรูปการปกครองของบ้านเมืองมีความ เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ความซับซ้อน
 ในรูปแบบการปกครองย่อม เกิดขึ้น เป็นธรรมดา ทำให้รูปการปกครองคณะสงฆ์ที่ปรับปรุงตาม
 รูปการปกครองของบ้านเมืองมีความ เป็นสมัยใหม่และซับซ้อนไปด้วย ตำแหน่งทางการปกครอง
 คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจึงมีการจัดช่วงขึ้น เติมนแบบการจัดตำแหน่งทางการปกครองของ
 ฝ่ายราชการ

ในปัจจุบันพระสังฆาธิการของสถาบันสงฆ์มี 6 ชั้นด้วยกันคือ เจ้าคณะใหญ่ เจ้า
 คณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส พระสังฆา-
 ธิการทั้ง 6 ชั้นนี้สามารถพิจารณาถูกรวมเป็น 2 ชั้นใหญ่ๆ คือ ชั้นเจ้าคณะและชั้นเจ้าอาวาส
 พระสังฆาธิการทั้ง 2 ชั้นนี้มีแบบชีวิตที่แตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ พระสังฆาธิการ
 ในระดับเจ้าคณะเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีประวัติทางความ
 ประพฤติเรียบร้อย มีระดับสมณศักดิ์สูง และมีพรรษามากพอสมควร ทั้งยังมีอำนาจแต่งตั้ง
 พระผู้ช่วย เป็นพระฐานานุกรมอีกจำนวนหนึ่งได้ ส่วนพระสงฆ์ชั้นเจ้าอาวาสก็เป็นพระสงฆ์ที่
 มีความรู้ความสามารถระดับรองลงมา มีประสบการณ์ไม่มาก มีสมณศักดิ์ต่ำ มีพรรษาน้อย
 และมีอำนาจเฉพาะภายในเขตวัดที่ตนเอง เป็นเจ้าอาวาส ชีวิตของเจ้าอาวาสจึงมีขอบเขต
 ที่คับแคบกว่าชีวิตของเจ้าคณะมาก

3. สมณศักดิ์ ระบบสมณศักดิ์ของสถาบันสงฆ์ปัจจุบันเทียบได้กับระบบศักดินา
 ของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบบศักดินาดังขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปกครอง เพราะ
 พระมหากษัตริย์สมัยโบราณทรงใช้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาต่างพระเนตร
 พระกรรณ ในขณะที่พระมหากษัตริย์ก็ทรงปกครองคณะสงฆ์ด้วยและในคณะสงฆ์ได้จัดให้
 มีตำแหน่งทางการปกครองขึ้นมา เรียกว่า พระสังฆาธิการ จึงได้จัดระบบสมณศักดิ์ขึ้นเพื่อ

ประกาศเกียรติคุณสืบไป

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ได้แก่มเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะเจ้าคณะรองชั้น
ตรีคุณุตตรและชั้นสัญญาบัตร พระราชาคณะชั้นธรรม ชั้นเทพ ชั้นราชและชั้นสามัญ พระครู
สัญญาบัตรชั้นพิเศษ ชั้นเอก ชั้นโทและชั้นตรี กับสมเด็จพระสังฆราชเจ้าที่มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้าแห่งกรุงศรีอยุธยา
ว่า พระธรรมาภิบาล ได้แก่ พระครูปลัด พระครูธรรมธร พระครูวินัยธร พระครูสุวิมล
พระครูสมุทร พระครูใบฎีกา พระปลัด พระสมุห์และพระใบฎีกา

เนื่องจากสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณแห่งกรุงศรีอยุธยาได้มีจำนวนจำกัดมีฐานะสูงใน
สถาบันสงฆ์ มีนิคมมากพอที่จะดำรงสมณรูป มีความสามารถในการปกครองคณะสงฆ์ มี
การศึกษาดี เป็นพระสงฆ์ที่มีความกระตือรือร้นในการประกอบคุณงามความดีโดยการทำความ
ประโยชน์ในด้านการศึกษา เช่นสร้างโรงเรียน ในด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น เป็น
นักเทศน์ และในด้านสาธารณูปการ เช่นสร้างสะพาน สร้างถนน เป็นต้น พระสมเด็จพระสังฆราชเจ้า
เหล่านี้จึงมีแบบชีวิตที่แตกต่างจากพระสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ซึ่งมีชีวิตที่ราบเรียบ
ไม่ท้อความสงบส่วนตัว แบบแผนชีวิตที่แตกต่างกันนี้น่าจะมีผลทำให้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา
และความเชื่อทางการ เมืองแตกต่างกันไปด้วย

4. การปริญัติศึกษา ระบบปริญัติธรรมในสถาบันสงฆ์ก็เช่นเดียวกับรูปการ
ปกครองคณะสงฆ์ที่มีการพัฒนาอย่างเป็นลำดับ โดยเฉพาะสายคันถธุระได้มีการพัฒนาอย่าง
เป็นระบบ จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ การปริญัติศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 สาย คือสายธรรม
ศึกษา ซึ่งยังแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือธรรมศึกษาตรี โทและเอก และสายบาลีศึกษา
ซึ่งยังแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ปริญญาตรี โทและเอก
การศึกษาปริญัติธรรมนั้นถือเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของพระสงฆ์ เพราะการศึกษา
ปริญัติธรรมจะช่วยให้พระสงฆ์ปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และจะได้สั่งสอนเทศนา

ประชาชนได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงทางธรรมะ โดยทั่วไปแล้วการศึกษาในสายธรรมศึกษาไม่ต้องใช้ภูมิปัญญา ความขยันหมั่นเพียรและการมีจิตใจใฝ่สัมฤทธิ์มาก ก็สามารถสอบผ่านไปได้ แต่สายมาที่ศึกษานั้น พระสงฆ์ที่จะสอบผ่าน เป็น เปரியกชั้นสูงไต่ขึ้น จำต้องมี ความวิริยะอุตสาหะมาก ทั้งยังต้องมีภูมิปัญญาดีอีกด้วย เมื่อพระสงฆ์ใดสามารถสอบผ่านมาถึงชั้น เปரியกชั้นสูง ก็มักมีโอกาสในการ เลื่อนตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์และมีโอกาสที่จะได้รับสมณศักดิ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ แบบชีวิตของพระ เปரியกกับพระนักธรรมจึงค่อนข้างแตกต่างกันพอสมควร โดยเฉพาะได้รับการอบรมมามากน้อยต่างกัน จะมีผลถึงการมีระบบความเชื่อที่แตกต่างกันด้วย

๕. พรรษา เป็นประเภทของการจัดช่วงชั้นในสถาบันสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง พรรษาแตกต่างกันมาโดยตรงที่ว่า ฤกษ์บ่งบอกวัย แต่พรรษามุ่งบอกระยะเวลาที่อุปสมบทในพระพุทธานุสา ผู้อุปสมบทก่อนจึงย่อมมีอายุต่ำกว่าผู้อุปสมบทในภายหลัง เมื่อจัดช่วงชั้นตามลำดับอายุไล่ตั้งแต่พรรษาสามารถแบ่งพระสงฆ์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือพระนวกะ เป็นภิกษุที่อุปสมบทมาแล้วไม่ครบ 5 พรรษา พระมัชฌิมะ เป็นภิกษุที่อุปสมบทมาแล้ว 5 พรรษาแต่ไม่ทัน 10 พรรษา และพระเถระคือภิกษุที่อุปสมบทมาแล้วมากกว่า 10 พรรษา

พระสงฆ์ทั้ง 3 กลุ่มนี้มีแบบชีวิตที่แตกต่างกัน กล่าวคือ พระนวกะ เป็นพระภิกษุอุปสมบทใหม่ๆ ยังไม่สามารถปกครองตนเองได้ ยังต้องถือนิสัยอยู่กับพระอุปัชฌาย์ พระนวกะ เหล่านี้มีลักษณะการอุปสมบทตามประเพณีโดยมาก พระมัชฌิมะ เป็นพระที่ไม่ต้องถือนิสัย สามารถปกครองตนเองได้ แต่ยังไม่ปกครองผู้อื่นได้ โดยมากมักเป็นพระสงฆ์ที่อุปสมบทเพื่อการศึกษาหรือ เพื่อศึกษาธรรมะระยะหนึ่ง และพระเถระเป็นพระสงฆ์ที่สามารถปกครองตนเองและผู้อื่นได้ โดยมากมักเป็นพระสงฆ์ที่อุปสมบทด้วยแรงศรัทธาที่จะให้พระพุทธานุสา เมื่อความมุ่งหวังของพระสงฆ์ทั้ง 3 กลุ่มค่อนข้างแตกต่างกัน จึงต่างกลุ่มต่างมีแบบชีวิตของตนเอง

สถานภาพในสถาบันสงฆ์ที่กล่าวมา แม้จะสามารถจัดช่วงชั้นไปตามแต่ละสถานภาพได้ แต่ช่วงชั้นเหล่านี้มีลักษณะสอดคล้องกันประการหนึ่งก็คือ ถ้าเป็นพระสงฆ์แก่พรรษาที่มีพระสังฆาธิการและสมณศักดิ์สูง ก็มักเป็นพระ เปரியกด้วย เพราะสถานภาพทั้ง 4 มีลักษณะ

เอื้ออำนวยกันอยู่ในตัว ทำให้เห็นแบบชีวิตของพระสงฆ์ได้ 2 แบบใหญ่ๆ ในสถาบันสงฆ์ คือแบบแรก เป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นพระเถระ มีพระสังฆาธิการสูง มีสมณศักดิ์สูงและเป็นพระเปรียญ ส่วนแบบสอง เป็นกลุ่มพระนวกะ มีพระสังฆาธิการและสมณศักดิ์ต่ำหรือไม่มีเลย เป็นพระนิกธรรม ความแตกต่างในแบบชีวิตทั้งสองแบบนี้ น่าจะมีผลต่อความแตกต่างในความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์

ความเชื่อทางการเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากความเชื่อ เพราะความเชื่อทำหน้าที่ในการประเมินค่าและประเมินสถานการณ์ให้กับมนุษย์ ความเชื่อจึงเป็นนามธรรมสิ่งหนึ่งที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับสังคม และระหว่างกลุ่มบุคคลกับสภาพแวดล้อม⁵³ แม้ว่าแต่ละบุคคลจะมีความเชื่อของตนเอง แต่ระบบความเชื่อของบุคคลก็เป็นพื้นฐานรองรับการอยู่ร่วมกันของกลุ่มมนุษย์ นั่นหมายความว่าความเชื่อของบุคคลมิใช่จะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ความเชื่อของบุคคลโดยทั่วไปจะอยู่ในลักษณะคล้ายคลึงกันบางส่วนและแตกต่างกันบางส่วน ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน แม้ว่าจะผ่านตัวการของการเรียนรู้ทางสังคมมาแตกต่างกัน แต่ทุกตัวการของการเรียนรู้ทางสังคมและสื่อที่ให้การเรียนรู้ทางสังคมต่างต้องนำจริยธรรมของศาสนาในสังคมนั้นๆ มาให้การอบรมกล่อมเกลาสมาชิกของสังคม เพื่อให้มีความเชื่อที่คล้ายคลึงในทางวัฒนธรรมและประเพณี เพราะจริยธรรมของศาสนาถือว่าเป็นรากเง้าที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีมาตั้งแต่อดีต

การเรียนรู้ทางสังคมที่กล่าวมานั้น เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับวิถีทางของการสืบทอดแบบอย่างความประเพณี ความคิด ความเชื่อและค่านิยมต่างๆ ภายในสังคมนั้นๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านตัวการต่างๆ ของสังคม เป็นต้นว่าครอบครัว

⁵³

Pornsak Phongphaew, "The Political Culture and Personality of the Laotian Political - Bureaucratic Elite" (Unpublished Ph.D. dissertation, The University of Oklahoma, 1976), p. 249.

โรงเรียน วัด กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชนและอื่นๆ⁵⁴ ฉะนั้นมนุษย์จะมีความเชื่ออะไรย่อมมีพื้นฐานอยู่บนการเรียนรู้ทางสังคม คำว่าความเชื่อ นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประการ แต่ในการวิจัยนี้ ความเชื่อหมายถึงกลุ่มทัศนคติที่มีต่อสภาพแวดล้อม ต่อสังคม และต่อตนเอง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม⁵⁵ โดยสรุปแล้วแต่ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใด ก็จะมีกลุ่มทัศนคติในเรื่องนั้นๆ เป็นต้นว่า การศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์หมายถึงการศึกษากลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธธรรมที่ว่าด้วยอริยสัจ เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ กรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรม ส่วนการศึกษาความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์นั้นหมายถึงการศึกษากลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่จากการศึกษาหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้พบว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยม การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์จึงต้องศึกษากลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตทั้งแบบประชาธิปไตยและแบบอำนาจนิยม เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อทางการเมืองทั้งที่อยู่ในมิติประชาธิปไตยและมิติ

54

Kenneth P. Langton, Political Socialization (London : Oxford University Press, 1969), pp. 4.

55

Robert E. Lane, "Patterns of Political Belief," in Handbook of Political Psychology, ed. by Jeanne N. Knutson (San Francisco : Jossey - Bass, 1973); Milton Rokeach, The Open and Closed Mind : Investigations into the Nature of Belief System and Personality System (New York : Basic Book, 1960); Fred I. Greenstein, Personality and Politics (Chicago : Markham, 1969); and Martin Fishbein and Bertram Raven, "The A.B. Scale : An Operational Definition of Belief and Attitude," Human Relation, 15 (February, 1962), pp. 35-44.

อำนาจนิยม

เราจะเห็นได้ว่า การที่พระสงฆ์จะมีความ เชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับ ความเชื่อในพุทธธรรมและสถานภาพในสถาบันสงฆ์ สำหรับความ เชื่อทางพุทธศาสนาหรือ ความเชื่อในหลักพุทธธรรมต่างๆ และสถานภาพในสถาบันสงฆ์ ได้อธิบายมาแล้ว ต่อ ไปจะได้ เสนอกรอบแนวความคิดของความ เชื่อทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยและแบบอำนาจ นิยมอย่างสังเขปดังนี้

1. ความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในปัจจุบันนี้ ประชาธิปไตย เป็นระบบการเมืองแบบอุดมคติ ที่ประเทศต่างๆ นำไปยึดถือและปฏิบัติตาม โดยนำประชาธิปไตย ไปตีความหมายออกเป็นหลายประการ แต่จากการศึกษาข้อเขียนเกี่ยวกับประชาธิปไตย ทั้งผลงานการวิจัยและตำรา พอที่จะกล่าวโดยสังเขปได้ว่า ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับประชาชน ดังนั้น การศึกษาความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงหมายถึงการศึกษากลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับประชาชน ดังมีสาระสำคัญดังนี้

1) หลักการประชาธิปไตย เป็นหลักการที่ตั้งอยู่บนความศรัทธาในความ สามารถ ความมีสติปัญญา การรู้จักใช้เหตุผล ความเป็นอิสระและความมีเสรีภาพของ มนุษย์⁵⁶ อันหมายถึงความอิสระที่จะเลือกใช้ชีวิต การกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่าง หนึ่ง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจบงการของบุคคลอื่น การยอมรับในความเท่าเทียมกันของ บุคคลตามกฎหมาย รวมถึงการมีโอกาสในการแสวงหาการศึกษาและการทำงานที่เท่าเทียม

⁵⁶

Jean Jacques Rousseau, The Social Contract, translated and introduced by Maurice Cranston (London : Penquin Books, 1968), p. 52.

⁵⁷ การให้สิทธิในการคัดค้านรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาล เป็นเพียงสถาบันที่ช่วยให้ประชาชนในสังคมบรรลุถึงความสุขสมบูรณ์ ประชาชนจึงย่อมมีสิทธิที่จะทำการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ ถ้ารัฐบาลทำลายจุดมุ่งหมายเหล่านี้⁵⁸ และอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลยัง เกิดจากความยินยอมของประชาชน การให้ความยินยอม เท่ากับ เป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจของรัฐบาล นอกจากนี้ อำนาจสูงสุดในการปกครองและการตัดสินใจที่สำคัญของสังคมยังอยู่ที่ปวงชนและมาจากปวงชน โดยมีการมอบอำนาจให้กับตัวแทน เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์การ เป็นผู้ใช้อำนาจนั้น ซึ่งมีประชาชน เป็นผู้กำหนดขอบเขตของการใช้อำนาจนั้น สถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เป็นกลไกของรัฐ จึงมีอยู่เพื่อรับใช้บุคคลที่มาร่วมกันอยู่ในสังคม⁵⁹

2) วิธีการประชาธิปไตย เป็นวิธีการที่เกิดจากการนำหลักประชาธิปไตยไปปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นวิธีการปกครองที่ใช้การประชุน ประึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างกว้างขวาง เพื่อหาข้อยุติ มีวิธีการกำหนดขอบเขตแห่งอำนาจและหน้าที่ของ

⁵⁷ Avery Leiserson, "Empirical Approaches to Democratic Theory, "in Political Research and Political Theory, ed. by Oliver Garceau (Cambridge : Harvard University Press, 1968), pp. 13-38.

⁵⁸ John Locke, Two Treatise of Civil Government, ed. by J.W. Gough (London : Basil Blackwell, 1960), ch. 15.

⁵⁹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช; ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หิขณศ, 2510), หน้า 5-19.

รัฐบาล โดยกำหนดไว้ในรายละเอียดว่า มีสิ่งใดบ้างที่รัฐบาลจะกระทำมิได้ โดยให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ของประชาชน⁶⁰ มีวิธีการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคล โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ การให้สิทธิทางการเมืองโดยไม่จำกัดฐานะ เพศและศาสนา จะมีก็แต่เพียงข้อจำกัดในคุณสมบัติบางประการของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง และให้สิทธิในการเลือกตั้งทั่วไป ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ มีวิธีการปกครองที่ใช้หลักการแบ่งแยกอำนาจ เพื่อถ่วงดุลย์และตรวจสอบซึ่งกันและกัน รวมทั้งให้ประชาชนสามารถแสดงประชามติอย่างใดก็ได้⁶¹ เพื่อให้รัฐบาลได้รู้และรับทราบไว้ นอกจากนี้ ยังเป็นการปกครองที่ให้ มีหลายพรรคการเมือง และพรรคฝ่ายค้านสามารถเรียกร้องความสนับสนุนจากประชาชนให้เปลี่ยนรัฐบาลได้⁶² รวมทั้งการเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีอิสระในการวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล

---

⁶⁰ James M. Burns and Jack W. Peltason, Government by the People (New Jersey, Prentice - Hall, Inc., 1966), pp. 8-9.

⁶¹ Samuel P. Huntington and Jorge I. Dominguez, "Political Development," in Handbook of Political Science, ed. by Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (Cambridge, Massachusetts : Addison - Wesley Publishing Company, 1975), Vol. 3, p. 33.

⁶² Maurice Duverger, Political Parties, translated by Barbara and Robert North (Cambridge : University Printing House, 1976), pp. 23-37.

3) วิถีชีวิตประชาธิปไตย เป็นวิถีชีวิตที่เกิดจากการปฏิบัติตามวิธีการประชาธิปไตย กล่าวคือผู้มีวิถีชีวิตประชาธิปไตยจะต้อง เป็นผู้มีความคิด เห็น เป็นของตนเองสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ๆ ได้ง่าย มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขาได้ตัดสินใจกระทำลงไป ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน คิดถึงบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นคนๆ นั้น และเป็นตัวของเขาเอง มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต ไม่ยอมถ่มหัวให้กับผู้ยิ่งใหญ่ๆ⁶³ ยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลและในความเสมอภาคของมนุษย์ รู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นในการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก มีความอดกลั้นต่อความแตกต่างในความประพฤติปฏิบัติของผู้อื่น ตระหนักที่บุคคลนั้นไม่ละเมิดศีลธรรมและสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความเคารพในกติกาสังคมของการปกครองแบบประชาธิปไตย คือใช้วิธีตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามจากทุกฝ่าย ขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย เพื่อประกันว่าการแก้ปัญหาเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนรวม และเป็นไปตามกฎหมายอย่างยุติธรรม⁶⁴ มีความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง โดยการติดตามข่าวสารของบ้านเมือง สนทนาถึงปัญหาของบ้านเมืองกับผู้อื่นและพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในการกำหนดนโยบายทางการเมือง⁶⁵ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเองในการ

⁶³ Robert A. Dahl, Modern Political Analysis (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall, Inc., 1963), pp. 91-92.

⁶⁴ Herbert McClosky, "Consensus and Ideology in American Politics," American Political Science Review 63(June 1964),pp. 361-82.

⁶⁵ Alex Inkeles, "Participant Citizenship in Six Developing Countries," American Political Science Review 68(December 1969), pp. 126-41.

ปฏิบัติตามกฎหมายและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม⁶⁶ มีจิตใจประชาธิปไตยคือมีความต้องการ
 ขบวนการ เมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยม รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุ
 ผลและในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของ
 ทางราชการ เพราะถ้าปล่อยให้ข้าราชการทำอะไรก็ได้ โดยไม่มีการคัดค้าน ควบคุม
 และตรวจสอบแล้วอาจทำให้ข้าราชการเหิงอำนาจได้ง่าย⁶⁷ เชื่อว่ารัฐบาล เป็นเครื่องมือ
 ของสังคมคือ รัฐบาลสามารถสนองความต้องการของแต่ละคนได้ การเมืองจึง เป็นสิ่งจำ
 เป็นมิใช่เรื่องสกปรกและมีแต่การฉ้อราษฎร์บังหลวง⁶⁸ รวมทั้งการเชื่อมั่นในหลักการที่ม
 ฐานของประชาธิปไตย⁶⁹ และความเสมอภาคของบุคคล⁷⁰

⁶⁶ Lester W. Milbrath and M.L. Goel, Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics (Chicago : Rand McNally, 1966), pp. 36-41, 56-58 and 62-63.

⁶⁷ Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok : Praepittaya, 1975), pp. 29-30.

⁶⁸ Daniel Wit, Comparative Political Institutes (New York : Holt, 1953), pp. 112-21.

⁶⁹ James W. Prothro and Charles M. Grigg, "Fundamental Principles of Democracy : Bases of Agreement and Disagreement," Journal of Politics 22(May 1960), pp. 276-94.

⁷⁰ Seymour M. Lipset, The First New Nation (New York : Basic Books, 1963), pp. 280-291.

การรวบรวมสาระสำคัญของอย่างสังเขปของหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จากทัศนะ ความคิดเห็น ข้อค้นพบและความรู้ของนักรัฐศาสตร์ไทยและต่างประเทศพบว่า บุคคลที่จะมีความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วย ความเชื่อดังต่อไปนี้

1) เชื่อในหลักการประชาธิปไตยที่ว่า

- ก. มนุษย์มีความสามารถ มีสติปัญญาและรู้จักการใช้เหตุผล
- ข. มนุษย์มีสิทธิ มีอิสระและมีเสรีภาพ
- ค. มนุษย์มีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย
- ง. อำนาจสูงสุดในการปกครองและตัดสินใจปัญหาสำคัญของสังคมมาจากปวงชน
- จ. อำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลเกิดจากความยินยอมของประชาชน
- ฉ. ประชาชนมีสิทธิในการคัดค้านรัฐบาล

2) เชื่อในวิธีการประชาธิปไตยที่ว่า

- ก. มีการประชุม ปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน
- ข. ต้องวางขอบเขตของอำนาจและหน้าที่ของรัฐบาล
- ค. ต้องให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคล
- ง. ต้องให้สิทธิทั่วไปในการเลือกตั้งแก่ประชาชนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
- จ. ต้องมีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย
- ฉ. ประชาชนสามารถแสดงประชามติได้อย่างกว้างขวาง

3) เชื่อในวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ว่า

- ก. เชื่อมั่นในความสามารถ สติปัญญาและความมีเหตุผลของบุคคล
- ข. เชื่อมั่นในความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของมนุษย์
- ค. สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- ง. มองโลกในแง่ดีและไว้วางใจตนเองและผู้อื่น

- จ. ยึดมั่นในความสำคัญ คุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล
- ฉ. มีจิตใจต้องการประชาธิปไตย
- ช. เคารพสิทธิและ เสรีภาพของผู้อื่น
- ซ. ยึดถือในกติกาประชาธิปไตย
- ฅ. ซำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน
- ญ. วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์
- ฎ. มีลักษณะ เป็น เสรีนิยม

2. ความเชื่อทางการเมืองแบบอ่านางนิยม การปกครองแบบประชาธิปไตย ที่เข้าใจกันอยู่ในทุกวันนี้ มีวิวัฒนาการไม่เกิน 400 ปี อันที่จริงแล้ว ระยะเวลาดังกล่าว นับว่าสั้นมาก หากเปรียบเทียบกับ การปกครองแบบอ่านางนิยม ซึ่งมีวิวัฒนาการไม่น้อยในโลก ปัจจุบัน นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจศึกษาระบบการเมืองแบบอ่านางนิยมมานาน เพื่อพยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในระบบการเมืองแบบมี จากการศึกษาข้อเขียน เกี่ยวกับอ่านางนิยมทั้งผลงานการวิจัยและคำรา พอที่จะกล่าวโดยสังเขปได้ว่า ระบบการเมืองแบบอ่านางนิยมมีหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตที่ไม่ผูกพันอยู่กับประชาชน ดังนั้น การศึกษาความเชื่อทางการเมืองแบบอ่านางนิยมจึงหมายถึงการศึกษากลุ่มทัศนคติที่มีต่อหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตที่ไม่ผูกพันอยู่กับประชาชน ดังมีสาระสำคัญดังนี้

1) หลักการอ่านางนิยม ในแง่ที่อ่านางนิยม เป็นหลักการนั้น มีรากฐาน โดยตรงมาจากทฤษฎีหละกำลัง⁷¹ ที่เชื่อว่า ผู้มีอำนาจย่อมมีสิทธิที่จะปกครอง การแสวง

⁷¹ Force Theory เชื่อว่ารัฐเกิดขึ้นมาจากการยึดครองและการใช้อำนาจ บังคับ และเชื่อว่ารากฐานของรัฐ คือคนที่แข็งแรงย่อมสามารถบังคับคนที่แข็งแรงน้อยกว่า และออกกฎหมายที่ดู เหมือนว่าชอบธรรมมาใช้บังคับภายในรัฐ เพื่อจำกัดสิทธิของผู้ที่ด้อยกว่า ตน อย่างเช่น ศาสนจักรในสมัยกลางถือว่า อำนาจบังคับ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการ ปกครอง หรือสังคมชาว เยอรมันในสมัยฮิตเลอร์ เชื่อว่า อำนาจทำให้เกิดความถูกต้องและ ความชอบธรรม ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของรัฐอ่านางนิยม

หาอำนาจหรือการมีอำนาจ เป็นสิ่งที่ชอบธรรม การแสวงหาอำนาจ เป็นสิทธิสมบูรณ์ของผู้มีพลัง ผู้อ่อนแอต้องอยู่ภายใต้การปกครองของผู้มีอำนาจ ผู้อ่อนแอไม่มีสิทธิในการปกครองอำนาจ เท่านั้นคือธรรม

หลักการของอำนาจนิยมจึงไม่เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ ที่จะใช้เหตุผลในการตัดสินใจด้วยตนเอง เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีลักษณะขี้ขลาด ชาติประสมการณ์ และที่สำคัญคือขาดความสำคัญทางการเมือง จึงไม่เข้าใจและแยกไม่ออกกว่าอะไร เป็นผลประโยชน์ของตนเองและของสังคม จึงไม่ยอมให้อำนาจทางการเมืองตกไปอยู่ในมือของประชาชน และไม่เชื่อว่าการมีอิสรภาพและเสรีภาพของปัจเจกชนจะเป็นสิ่งที่ดีต่อรัฐ เพราะเชื่อว่า มนุษย์ไม่สามารถจะเลือกวิถีทางการดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง ตามความต้องการของรัฐได้ และเชื่อว่าไม่มีทนายจำเป็นที่จะต้องให้เสรีภาพนั้นแก่ประชาชน เพราะหากเขามีหน้าที่เพียงทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจ เท่านั้น ไม่มีสิทธิอย่างอื่นนอกเหนือจากนี้ ยิ่งกว่านั้นหลักการของอำนาจนิยมยังไม่เห็นความสำคัญของความเสมอภาคของบุคคลตามกฎหมาย เพราะถือว่าชนชั้นผู้ มีอำนาจอยู่เหนือกว่าบุคคลธรรมดาด้วยประการทั้งปวงคือ เหนือกว่าทั้งความสามารถ สติปัญญา ความมีเหตุผลและอื่นๆ ผู้มีอำนาจจึงมีสิทธิพิเศษต่างๆ ซึ่งประชาชนจะมีไม่ได้ ถึงแม้ยังไม่ต้องทำให้ประชาชนมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากผู้นำ เพราะถือว่า ความคิดเห็น เช่นนั้น เป็นการทำลายอำนาจของคนโดยตรง จึงมักอ้างว่าความคิดเห็นนั้นจะมาทำลายความมั่นคงของชาติ

2) วิธีการอำนาจนิยม เมื่อหลักการของอำนาจนิยมเป็นเช่นนี้ วิธีการแบบอำนาจนิยมจึงมีลักษณะพิเศษอยู่ที่การควบคุมอำนาจไว้ที่ผู้นำเพียงกลุ่มเดียว กล่าวคือผู้มีอำนาจ เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองและตัดสินใจปัญหาสำคัญของสังคม โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน ไม่ต้องมีการปรึกษาหารือในรูปของรัฐสภา แต่ปรึกษาหารืออยู่แต่ในกลุ่มผู้มีอำนาจหรือบางครั้งก็ตัดสินใจโดยผู้นำเพียงคนเดียว ด้วยเจตนาแน่วแน่ที่จะครอบงำอำนาจแบบนี้ จึงมีการปิดกั้นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทั้งในการจัดตั้งพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง กล่าวคือไม่สนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียง มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายทั้งของชาติและของท้องถิ่น โดยต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด จึงไม่ต้องการให้มีและได้เห็นฝ่ายค้าน ต้องการแต่เพียงให้ทำตามเท่านั้น เป็นพอ ไม่

ต้องการให้คิดหรือแสดงออกทางการเมือง ถ้าทำจะถือว่าเป็นฝ่ายศัตรูหรือฝ่ายตรงข้าม ทั้ง
ยังเน้นหลักประสิทธิภาพและการมีสมรรถภาพ จึงต้องมีกองกำลัง เพื่อบังคับให้ประชาชน
ได้ทำตามคำสั่ง ถือว่าการปกครองโดยคนจำนวนมากไม่เป็นไปคามธรรมชาติ คือมีแต่ความ
อ่อนแอ แต่การปกครองโดยกลุ่มผู้นำจะมีประสิทธิภาพ ประชาชนจึงไม่มีเสรีภาพและ
อิสรภาพใดๆ เกิดมาก็เพื่อรับใช้รัฐเท่านั้น ผู้ปกครองจึงสามารถกระทำอันใดต่อประชาชน
ก็ได้ แม้แต่ทำการฉ้อโกงเอาชีวิตไป ตลอดจนใช้กำลังอำนาจเข้าปราบปรามผู้มีความคิด
เห็นหรือมีพฤติกรรมที่ท้าทายอำนาจของผู้นำ อาจด้วยการใช้ตำรวจลับหรือทหารหรือด้วย
วิธีการอื่นๆ ก็ได้ เพื่อให้ทำอำนาจของผู้นำดำรงอยู่นานชั่วอายุคนผู้นำนั้น และเพื่อให้การ
ใช้กำลังอำนาจ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดสายการบังคับบัญชาในการปกครองแบบ
อำนาจนิยม จึงจัดแบบลดหลั่นกันลงไป จากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง คือศูนย์อำนาจจะมีอยู่
เพียงแห่งเดียว และศูนย์กลางแห่งอำนาจนี้จะแผ่อิทธิพล เข้าไปครอบงำส่วนต่างๆ ของหน่วย
การปกครอง ซึ่งอาจรวมทั้งหน่วยทาง เศรษฐกิจด้วย

3) วิธีชีวิตอำนาจนิยม ผู้ที่จะมีวิธีชีวิตอำนาจนิยมนั้นต้อง เป็นผู้ที่มีลักษณะ
ชอบการปกครองแบบอำนาจนิยม ยอมรับอะไรได้ง่ายๆ โดยไม่คิดโต้แย้งต่อคำนิยมของสังคม
เพราะต้องการการยอมรับจากสังคม ต้องการความมั่นคง ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคม เนื่องจากกลัวสถานการณ์และบทบาทเดิมของตนจะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะนำ
ความไม่มั่นคงมาสู่ตน จึงมีใจจดจ่อต่อสภาพเดิมของตนเองและยอมอดกลั้นต่อความคลุม
เคลือบ ไม่ต้องการให้ใครมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับตน เช่นเดียวกับที่เขาไม่ยอมมีความ
เชื่อที่ขัดแย้งกับคนหมู่มากและไม่มีความอดกลั้นต่อความคิด เห็นที่แตกต่างไปจากตน ทั้ง
ยังมองโลกอย่างไม่ไว้วางใจ ไม่มั่นคงและปลอดภัย เป็นการมองโลกแต่ในแง่ร้ายแสดงถึง
ความไม่มั่นใจใจตนเอง มีแต่ความสงสัยกังวล เพราะเชื่อว่ามนุษย์มีความเห็นแก่ตัว มีความ
ชั่วร้ายและใจเขลาโดยธรรมชาติ จึงหันเข้าหังตัวบุคคลหรือสิ่งของไว้คอยยึดเหนี่ยวอย่าง

งมง่าย เป็นต้นว่าการเชื่อผู้นำที่เข้มแข็ง การยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจง่าย ๆ นิยมความแข็ง
 กร้าวและการใช้กำลังอำนาจ บางครั้งจึงต้องการอยู่เหนือผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า เป็นผู้ที่มี
 จิตใจกับแคบ ไม่ชอบการประนีประนอม ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่
 เสมอ มีข้อจำกัดในความสามารถที่จะให้และรับความพึงพอใจจากผู้อื่น ชอบวิธีการแก้
 ปัญหาที่ตายตัว ง่าย ๆ และไม่ซับซ้อน มีความเคร่งครัดจนเกินไป ไม่รู้จักการผ่อนผันผ่อน
 ยาว มีความก้าวร้าวสูง เชื่อในอำนาจลึกลับและมีอคติถูกเกลียดชังผู้อื่นซึ่งไม่เหมือนกับตน
 และแสดงการต่อต้าน เป็นผู้ที่ยึดชาติจนเกินไป มีลักษณะอนุรักษนิยมทางการเมือง ไม่
 ยอมรับความเท่าเทียมทางเพศ ⁷³ มีอคติทางเชื้อชาติสูง เป็นบุคคลที่ชอบทำร้ายผู้อื่นและ
 ตนเอง เชื่อว่าผู้มีเมตตาจิต เป็นผู้อ่อนแอ ชอบอาชีพที่มีอำนาจ พิจารณาคณะจากคุณสมบัติ
 ภายนอก ⁷⁴ รักเกียรติผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า มีแนวโน้มที่จะรักเพศเดียวกัน ไม่เชื่อว่า
⁷⁵ วิสวะและ เสรีภาพมีความสำคัญต่อชีวิตของตนเอง มีความกระหายในอำนาจ เพื่อชม
⁷⁶ ความอ่อนแอของตนเอง ⁷⁷ หรือเพื่อทดแทนความรู้สึกขาดความมั่นคง

73

T.W. Adorno, et al., The Authoritarian Personality
 (New York : Harper and Brothers, 1950).

74

Abraham Maslow, "The Authoritarian Characteristic," quoted
 in Philip L. Harriman, ed. Twentieth Century Psychology (New York :
 Philosophical Library, 1946), p. 36.

75

Erich Fromm, Escape From Freedom (New York : Farrar and
 Rhienehart, 1941), p. 163.

76

Nevitt Sanford, "The Approach of the Authoritarian
 Personality," in Psychological Personality, ed. by J.L. Mccay
 (New York : Logos Press, 1950).

77

S. Stanfeld Sargent and Robert C. Williamson, Social
 Psychology (New York : The Ronald Press, 1966).

การประมวลทัศนคติ ความรู้และข้อค้นพบของนักวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับลักษณะ
ของผู้ที่ชอบอำนาจนิยมพบว่า ผู้ที่มีลักษณะแบบอำนาจนิยม เป็นผู้ที่มีความเชื่อในหลักการ วิธี
การและวิธีชีวิตแบบอำนาจนิยม ซึ่งสามารถจัด เป็นหมวดหมู่ได้ว่าผู้ที่มีความเชื่อทางการเมือง
แบบอำนาจนิยม เป็นผู้ที่มีความ เชื่อดังต่อไปนี้

1) เชื่อในหลักการอำนาจนิยมที่ว่า

- ก. ไม่เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถและสติปัญญาของมนุษย์ที่จะใช้เหตุผล
ในการตัดสินใจด้วยตนเอง
- ข. ไม่เชื่อว่าการมีอิสระและ เสรีภาพของปัจเจกชนจะ เป็นสิ่งที่ดีต่อรัฐ
- ค. ไม่เห็นความสำคัญของความ เสมอภาคของบุคคลตามกฎหมาย
- ง. อำนาจสูงสุดในการปกครองประ เทศมาจากผู้มีอำนาจ
- จ. ไม่ยอมรับการให้ความยินยอมของประชาชนต่อการมีอำนาจอันชอบธรรม
ในการปกครอง
- ฉ. ประชาชนไม่มีสิทธิในการคัดค้านรัฐบาล

2) เชื่อในวิธีการอำนาจนิยมที่ว่า

- ก. ไม่มีการประชุมปรึกษาหารือในรูปของสภา มีแต่การประชุมปรึกษาหารือ
ในกลุ่มผู้มีอำนาจ เท่านั้น
- ข. ผู้มีอำนาจจะใช้กำลัง เข้าปราบปรามผู้มีความคิด เห็นหรือมีพฤติกรรมที่
ท้าทายอำนาจของรัฐบาล
- ค. มีการ เลือกปฏิบัติทางกฎหมายแก่บุคคลบางกลุ่ม
- ง. ไม่จัดให้มีการ เลือกตั้ง นิยมใช้การแต่งตั้งทางการเมืองเป็นหลักใน
การสรรหาข้าราชการการเมือง
- จ. มีการรวมอำนาจอธิปไตยไว้ที่ศูนย์กลางแห่งอำนาจ
- ฉ. ประชาชนต้องตั้งอยู่ในความสงบและไม่มีปาก เสียง

3) เชื่อในวิธีชีวิตอำนาจนิยมที่ว่า

- ก. ยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการและ เหตุผล
- ข. ไม่เชื่อความ เท่าเทียมกันของบุคคล

- ค. ไม่สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- ง. มองโลกในแง่ร้ายและไม่ไว้วางใจตนเองและผู้อื่น
- จ. ไม่เชื่อในความสำคัญ คุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล
- ฉ. มีจิตใจอำนาจนิยม
- ช. ไม่ยอมรับความแตกต่างในการใช้สิทธิและเสรีภาพ
- ซ. ไม่ยึดถือกติกาประชาธิปไตย
- ด. ไม่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน
- ญ. วิพากษ์วิจารณ์อย่างขาดเหตุผล
- ฎ. มีลักษณะเป็นอนุรักษนิยม

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์จะศึกษาทั้งความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบอำนาจนิยม สาเหตุที่ศึกษาความเชื่อทางการเมืองแบบอำนาจนิยมด้วย ก็เพราะแนวความคิดแบบอำนาจนิยม เป็นแนวความคิดตรงกันข้ามกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องศึกษาความเชื่อทางการเมืองทั้งสองแบบควบคู่กันไป การศึกษาจะใช้วิธีการวิเคราะห์ทั้งลักษณะย่อยและลักษณะรวมของแนวความคิดแบบประชาธิปไตยและแบบอำนาจนิยม ดังจะเห็นว่าแนวความคิดแบบประชาธิปไตยและแบบอำนาจนิยม ประกอบด้วยลักษณะรวม 3 ประการคือหลักการ วิธีการและวิถีชีวิต ในแต่ละลักษณะรวมยังประกอบด้วยลักษณะย่อยๆ ฉะนั้นการศึกษาความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ จึงสามารถสรุปออกมาเป็นความเชื่อในลักษณะย่อยและรวมของแนวความคิดแบบประชาธิปไตยและแบบอำนาจนิยม

สมมติฐานของการศึกษา

พระสงฆ์จะมีความเชื่อทางการเมืองโน้มเอียงไปด้านใดด้านหนึ่งนั้น น่าจะขึ้นอยู่กับความเชื่อในพุทธธรรมและสถานการณ์ในสถาบันสงฆ์ ขึ้นต้นแห่งการเขียนรัฐในสถาบันสงฆ์ คือการเขียนรัฐพุทธธรรมต่างๆ ความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการเขียนรัฐพุทธธรรม น่าจะปลูกฝังความเชื่อที่เป็นรากฐานแก่พระสงฆ์ และความเชื่อรากฐานที่มาจากพุทธธรรมนั้น น่าจะเป็นเงื่อนไขหรืออิทธิพลต่อโลกทรรศน์และความเชื่อทางการเมืองและสังคมของพระสงฆ์ด้วย

ความเชื่อทางพุทธศาสนาจึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นเมืองคน ผู้วิจัยจึงขอตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อการศึกษาข้อที่ 1 ว่า "พระสงฆ์จะมีความเชื่อทางการเมืองโน้มเอียงไปทางใดระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม ในด้านหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อในพุทธธรรมที่สำคัญโดยเฉพาะ อริยสังขัม เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์กับกรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรม"

วิธีชีวิตของพระสงฆ์ นอกจากจะมีพุทธธรรม เป็นแกนหลักสำคัญแล้ว สถานภาพในสถาบันสงฆ์ที่กำหนดหรือ เป็นเงื่อนไขควบคุมความแตกต่างกันของคณะสงฆ์ ก็ยังมีบทบาทสำคัญต่อความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ สถานภาพเหล่านี้ได้แก่ นิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปริยัติศึกษาและพรรษา ซึ่งมีส่วนทำให้แบบชีวิตสงฆ์แตกต่างกัน เมื่อแบบชีวิตมีผลต่อระบบความเชื่อของบุคคล สถานภาพที่แตกต่างกันของพระสงฆ์ย่อมมีผลกระทบต่อความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์ ผู้วิจัยจึงขอตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อการศึกษาข้อที่ 2 ว่า "พระสงฆ์จะมีความเชื่อทางการเมืองโน้มเอียงไปทางใดระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยมในด้านหลักการ วิธีการและวิธีชีวิตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพในสถาบันสงฆ์ โดยเฉพาะ นิกาย พระสังฆาธิการ สมณศักดิ์ ปริยัติศึกษาและพรรษา"

นอกจากนั้นสถานภาพที่แตกต่างกันของพระสงฆ์ยังมีผลกระทบต่อความเชื่อทางพุทธศาสนาด้วย ในขณะที่มีผลกระทบต่อความเชื่อทางการเมือง ผู้วิจัยจึงขอตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อการศึกษาข้อที่ 3 ว่า "ความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์จะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยความสัมพันธ์นี้จะผันแปรไปตาม นิกาย สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปริยัติศึกษาและพรรษา"

สมมติฐานทั้ง 3 ข้อนี้มีจุดมุ่งที่จะค้นคว้าหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนาและสถานภาพในสถาบันสงฆ์มีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อทางการเมืองหรือไม่อย่างไร และสถานภาพในสถาบันสงฆ์อะไรบ้างที่ทำให้ความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อทางการเมืองมีความสัมพันธ์กัน โดยการวิเคราะห์จะแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ ประการแรกต้องการรู้ว่า ความเชื่อในอริยสังขัม เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์กับกรรม หลักการปกครองโดยธรรม วิธีการปกครองโดยธรรมและวิธีชีวิตที่มีธรรมมีอิทธิพลต่อการกำหนด

ความเชื่อในหลักการ วิธีการและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยหรือแบบอำนาจนิยมอย่างไร ประการที่สองต้องการรู้ว่า สถานภาพด้านนิยาม สมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ ปรีชาติศึกษา และพระภิกษุมีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อในหลักการ วิธีการ วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยหรือแบบอำนาจนิยมอย่างไร และประการที่สาม ต้องการรู้ว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนา กับความเชื่อทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร เมื่อพิจารณาจากสถานภาพภายในสถาบันสงฆ์ ซึ่งถือเป็นภาพรวมของการศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาและสถานภาพในสถาบันสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อทางการเมืองของพระสงฆ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในปัจจุบัน ประชาธิปไตย เป็นระบบการเมืองสำคัญของชาติที่เราจะร่วมกันจะไปให้ถึง ปัญหาที่ว่าพลเมืองไทยมีความเชื่อทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตยหรือไม่ เป็นปัญหาสำคัญที่เราต้องการคำตอบ และการศึกษาวิจัยเพื่อหาคำตอบนี้ เราสามารถเริ่มจากหลายกลุ่มบุคคล และกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญซึ่งต่อสังคมไทยกลุ่มหนึ่งก็คือพระสงฆ์ สถาบันสงฆ์ เป็นสถาบันที่ควบคู่มากับชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันเก่าแก่ที่ก่อให้เกิดค่านิยมทางวัฒนธรรมไทยต่างๆ ตลอดจนเป็นสถาบันที่คอยผนึกระบบความเชื่อย่อยๆ ต่างๆ ในสังคมให้รวมกันอย่างมีเอกภาพ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันบ่มเพาะแห่งความเชื่อสถาบันหนึ่งที่สำคัญอย่างมาก และสถาบันนี้มีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ศึกษาปรีชาติธรรม ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม และถ่ายทอดความเชื่อในหลักธรรมเหล่านี้ไปสู่ชาวไทยอีกต่อหนึ่ง นอกจากนี้ ถ้าพระสงฆ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบใด ท่านอาจจะสอดแทรกถ่ายทอดไปสู่ประชาชน พร้อมกับการเทศน์ก็ได้ ฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องรู้ว่า พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอดพุทธธรรมนั้นมีความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างไรหรือไม่ เพื่อประโยชน์ในการช่วยกันจรรโลงประชาธิปไตยเป็นเมืองต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในลำดับถัดไปก็คือ การศึกษาความเชื่อในประชาธิปไตยของพระสงฆ์ไทยมีลักษณะเป็นนวกภาพ (Originality) กล่าวคือ เป็นงานวิจัยที่มุ่งทดสอบว่า ผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนาจะมีความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะพระสงฆ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการอบรมให้มีความเชื่อและซาบซึ้งในหลักพุทธธรรม จะมีความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้วยหรือไม่อย่างไร และสถานภาพในสถาบันสงฆ์

อะไรที่ทำให้สภาพแห่งความสับสน^{วุ่น}ของ^{วุ่น}ความเชื่อทั้งสองแตกต่างกัน การค้นหาคำตอบใน
 คำถามเหล่านี้ มิใช่มีประโยชน์เพียงแค่ว่า เราเรียนรู้เกี่ยวกับสถาบันสงฆ์มากขึ้นเท่านั้น
 แต่ยังสามารถประยุกต์ไปใช้อธิบายความเชื่อทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน
 ได้โดยกว้างอีกด้วย ถ้าเราทราบว่าประชาชนกลุ่มใดมีความเชื่อทางพุทธศาสนาอย่างไร
 และเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า คนไทยไม่มีความเชื่อในหลักพุทธธรรม เพราะความเชื่อนั้น
 อาจมีความแตกต่างกันเท่านั้น ซึ่งสามารถนำไปอธิบายเชื่อมโยงกับความเชื่อทางการเมือง
 แบบประชาธิปไตยได้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย